

DIE VERBAND TUSSEN DIE CHRISTELIKE GELOOF EN EENSAAMHEID TYDENS LAAT- ADOLESENSIE

A le Roux¹

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN CHRISTIAN FAITH AND LONELINESS DURING ADOLESCENCE

The nature and extent of the phenomenon of loneliness together with a related variable like the Christian faith, needs further investigation in order to unravel their scope and multidimensionality. The main aim of this investigation was therefore to determine whether the Christian faith and loneliness are related for late adolescents as is the case with adults (Le Roux 1998; 2000). The research group consisted of 154 first year students from the University of the Orange Free State. Their mean age was 19 years. The data were processed by means of the Pearson Product-Moment Correlation. The results firstly show that the Christian faith has a highly significant negative relationship with loneliness. Secondly, it was also evident that certain types of loneliness, viz religious, social, intrapersonal, communicative and emotional, relate very strongly with loneliness ($p \leq 0,01$).

ABSTRAK

Die aard en omvang van eensaamheid as fenomeen, tesame met 'n verbandhoudende veranderlike soos die Christelike geloof, is nog nie genoegsaam ondersoek ten einde die multidimensionaliteit van hierdie verskynsels te ontrafel nie. Die hoofdoel met die ondersoek was derhalwe om vas te stel of die Christelike geloof en eensaamheid ook vir laat adolessente met mekaar verband hou soos vir volwassenes aangetoon is (Le Roux 1998; 2000). Die ondersoekgroep het bestaan uit 154 eerstejaarstudente aan die Universiteit van die Oranje-Vrystaat. Hul gemiddelde ouderdom was 19 jaar. Die gegewens is met behulp van Pearson se Produkmomentkorrelasie-formule verwerk. Die resultate toon in die eerste plek dat die Christelike geloof 'n hoogs beduidende negatiewe verband met eensaamheid weerspieël. In die tweede plek dui die gegewens daarop dat sekere tipes eensaamheid, soos die religieuse, sosiale, intrapersonlike, kommunikatiewe en emosionele, op die 0,01%-peil met die Christelike geloof verband hou.

1 Dr Anda le Roux, Departement Sielkunde, Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein.

1. INLEIDING

Die mens is by uitstek 'n verhoudingswese en is nie gemaak om alleen te wees nie. Die belangrikste en diepste verhouding wat enigiemand ooit kan aangaan, is om 'n intieme en persoonlike verhouding met God deur geloof in Jesus Christus te hê. Hierdie verhouding het egter die hoofskade tydens die sondeval opgedoen. Goldsworthy (1984:34) sê:

All other relationships depend on our relationship to God. When the one is ruined all are ruined.

Volgens hom is al die probleme van die hedendaagse samelewings duidelike aanduidings van die basiese ontwrigting in die verhouding tussen God en mens. Hy vervolg:

Because God has defined us at creation in relation to Himself, we are less than truly human when we are out of that relation (p 34).

Dit was van die begin af God se bedoeling met die mens: dat ons Hom sal ken en in 'n perfekte verhouding met Hom sal lewe. Eers wanneer ons in 'n volmaakte persoonlike verbintenis met Hom is, kan ons tot volle selfverwesenliking, waarin ons diepste self en selfwaarde blootgelê word, groei (Couwenberg 1959). Volgens Ferguson (1987) is mense wat God nie ken nie nulliteite (pigmeë) in die Gees en is eensaamheid onafwendbaar, wat ernstige gevolge vir hulle kan inhou (MacArthur 1995). Baxter (in Thomas 1977) sê honderde ernstige fisiese en psigiese siektes wag op diegene wat uit fokus en harmonie met God is.

In een van sy gewilde liedjies beskryf predikant Willie Joubert met sy rustige, sensitiewe stem so 'n intieme verhouding met God (gebaseer op Ps 139):

As jy stil is hier, alleen met jou seer,
 weet Ek is altyd naby jou.
 En as jy dink daar's niks meer oor om voor te leef,
 weet Ek is altyd naby jou.
 Ek is altyd hier by jou.
 Want daar is niks wat ons twee kan skei
 en daar's nêrens waarheen jy kan gaan.
 En daar's nooit 'n oomblik verwydering van My,
 Ek is altyd hier by jou.

As die dae eensaam verby jou gly,
 weet jy's nooit te ver van My.
 Elke donker oomblik van doodsgevaar,
 vertrou en weet Ek is altyd daar.
 Want daar's niks wat ons twee kan skei,
 En daar's nêrens waarheen jy kan gaan,
 En daar's nooit 'n oomblik verwydering van My,
 want Ek is altyd hier by jou.
 Ek is altyd hier by jou.
 Altyd by jou.

Tot op hede is die Christelike geloof, en gevolglik daarmee saam ook die voorreg om so 'n intieme verhouding met God deur geloof in Christus te hê, deur baie sielkundige praktisyne en navorsers as belangrike determinant by die studie van emosionele toestande soos eensaamheid, uitermate onderskat en vir alle praktiese doeleindes feitlik heeltemal geïgnoreer. Volgens Clay (1996) is die skynbare rede hiervoor dat moderne sielkundige praktisyne aspekte van geloof, soos toewyding, geestelike afsondering, getuienis-aflëgging en lofbetuiging met agterdog bejeën en dit met een of ander vorm van psigiatriese afwyking of patologie assosieer. Hierdie navorsers beskou sienings van hierdie aard in 'n baie ernstige lig, aangesien dit eers- tens die bestudering van menslike gedrag uitermatig vervlak en terselfder- tyd teen Christen-gelowiges, wat deur die Gees van God wederbaar en tot die beeld van God vernuwe is en derhalwe andersoortige gedrag sal open- baar, diskrimineer. Christen-gelowiges verteenwoordig "a new kind of peo- ple" en wat die verhouding tussen God en wedergeborenes betref, sê Bryson (1982:80): "There is breathless wonder over this new kind of relationship". Die resultate van resente studies deur Le Roux (1998; 2000) het juis aan die lig gebring dat geloof in Jesus Christus 'n hoogs beduidende determinant en voorspeller vir emosionele toestande, soos eensaamheid is. Diegene wat 'n persoonlike verhouding met God deur Hom het; wat gereeld tot Hom bid; wat weekliks kerkdienste bywoon en wat reeds deur die Gees van God wederbaar is, is baie minder tot eensaamheid geneig as hulle wat nie die- selfde ervarings met Jesus Christus as Verlosser het nie (Le Roux 2000).

Wat verder uit die literatuur opval, is dat dit veral jongmense is wat vandag eensaam en wanhopig is en voel dat die lewe betekenisloos is (Cruz 1983). Volgens hom het wat aanvanklik 'n klein stroompie verwarde kin- ders was, vandag gegroei tot 'n brullende rivier wat besig is om op 'n hoë waterval af te peil. Die resultate van verskeie studies het dan ook hierdie siening, naamlik dat dit veral jongmense is wat meer en meer vereensaam, bevestig (McWhirter 1990; Medora & Woodward 1986; Parlee 1979; Rokach & Brock 1997). Jongmense neem waar hoedat politieke stelsels misluk en leiers faal; hulle sien en beleef hoë vlakke van egskeiding, mis- handeling, verkragting, seksuele teistering, bloedskaande, misdad, moord, en vele ander probleme (Groenewald 1998). In hierdie proses word hulle al meer eensaam, wat verreikende gevolge vir hul fisiese en psigiese gesond- heid inhou (Groenewald 1998). Hulle word moontlike kandidate vir afwy- kings soos depressie, selfmoord, vyandigheid, alkoholisme en psigosoma- tiese siektes (Andersson 1993; Baretta, Dantzler & Kayson 1995; Kasten- baum 1979; McWhirter 1990). Verder maak Peplau en Perlman (1982) melding van fisiese simptome soos versteurings in slaap- en eetpatrone,

sowel as hoofpyne. Eensame mense ervaar dikwels ook gevoelens van kroniese moegheid, pyn en spanning (Berg et al 1981; Gerstein & Tesser 1987; Weiss 1973; Williams 1987). Lynch (1977) is ook van mening dat kroniese eensaamheid tot ernstige kardiovaskulêre siektes en premature sterftes aanleiding kan gee.

Bogenoemde aspekte het by die navorser die vraag laat ontstaan of die resultate van vorige ondersoeke met betrekking tot die verband tussen eensaamheid en die Christelike geloof, soos hierbo aangetoon, ook op persone in ander ontwikkelingsvlakke, soos byvoorbeeld laat-adolessensie, betrekking het. Met ander woorde, kan die verband wat in vorige navorsing tussen eensaamheid en die Christelike geloof gevind is, moontlik ook op tieners van toepassing wees? Met dít in gedagte was die navorser se hoofdoel om die verband tussen die Christelike geloof en eensaamheid tydens laat-adolessensie te ondersoek. Die navorser wou ook vasstel of die subskaaltellings van die Hersiene Le Roux-Eensaamheidsvraelys, wat in hierdie studie vir die eerste keer toegepas is, ook met die Christelike geloof korreleer.

Die begrip eensaamheid is in vorige ondersoeke duidelik gedefinieer en breedvoerig bespreek. Vir hierdie navorser het eensaamheid ten diepste met 'n verlange na liefde en aanvaarding deur andere te doen. Ter wille van die leser word met 'n volledige definisie deur McGraw (1992) volstaan, ten einde lig op die aard van die verskynsel te werp. Volgens hom:

..loneliness can be defined as the lack of intimacy and meaning in personal or personified relationships. Loneliness is not just any lack of intimacy or meaning, but of that kind of intimacy which is meaningful and that form of meaning which is intimate (1992:319).

Wanneer die oorsake en determinante vir eensaamheid van naderby beskou word, word waargeneem dat 'n verskeidenheid faktore reeds ondersoek is. In 'n resente navorsingsprojek deur Rokach en Brock (1997) word 'n multidimensionele model, wat uit vyf faktore saamgestel word, aangebied. Die hoof faktor wat identifiseer is, was emosionele nood wat 19% van die variansie van eensaamheid verklaar het. Hieronder ressorteer gevoelens van intense pyn, innerlike beroering, hulpeloosheid en leegheid. Die tweede faktor was ontoereikendheid en sosiale vervreemding. Dit sluit aspekte soos waarnemings- en sosiale vaardighede in. Die derde faktor was groei en ontwikkeling, wat as 'n verrykende positiewe gevoel van toenemende innerlike krag beskou moet word. Vervolgens is gevoelens van verlatenheid en verwerping, wat óf deur 'n gebrek aan hegte verhoudings en/óf die afwesigheid van 'n romantiese figuur aangetref. Die vyfde faktor, naamlik selfvervreemding, impliseer 'n skeiding van die self en word gekarakteriseer deur gevoelens van verlatenheid, ontkenning en rigiditeit. Die laaste vier faktore het

gesamentlik 17% van die variansie van eensaamheid verklaar (Rokach & Brock 1997).

Emosionele faktore word ook deur ander skrywers en navorsers as 'n hoofdeterminant van eensaamheid beskou (De Beer 1992; Ferns 1991; Peplau & Perlman 1982; Scholtz 1995; Weiss 1973). Emosionele eensaamheid kan primêr toegeskryf word aan die totale en/of verbreking van intieme emosionele bande in verhoudings. Dit kan ook veroorsaak word deur veranderinge binne hierdie verhoudings as gevolg van verskeie omstandighede. Volgens Weiss (1989) word skeidingsangs deur persone wat emosioneel geïsoleerd voel, ervaar as gevolg van die afwesigheid van 'n intieme figuur na wie hulle hulle in 'n tyd van krisis kan wend. Daar is ook niemand aan wie hulle so geheg voel dat hulle bereid is om hul diepste behoeftes en verlangens met daardie persoon te deel nie. Omdat baie van hierdie individue verlate en verwerp voel, ervaar hulle gevoelens van leegheid en 'n intense verlange na liefde en aanvaarding deur andere (Cruz 1983).

'n Verskeidenheid van hoë risikogroepe vir eensaamheid is reeds deur navorsing geïdentifiseer. Dit sluit die volgende in (De Beer 1992; Gaev 1976; Odendal 1985; Peplau & Perlman 1982; Rubenstein & Shaver 1982; Scholtz 1995; Taylor, Peplau & Sears 1994):

- slagoffers van traumatiese kinderervarings, soos egskeiding van die ouers, die dood van een of albei ouers, mishandeling en/of negatiewe familie-invloed;
- uitgeworpenes, soos die verwerping wat deur gestremde individue ervaar word;
- arm mense van die lae sosio-ekonomiese klas. Tyd en geld is nodig om vriende te onthaal en goeie verhoudings op te bou;
- geskeide persone, as gevolg van die emosionele pyn wat ervaar word, asook die verlies van sosiale verhoudings;
- sommige getroude persone, as gevolg van konflik en/of behoeftes wat nie in die huweliksverhouding bevredig word nie; en
- sekere persoonlikheidsfaktore. Onder hierdie is eienskappe soos agterdog, selfbewustheid, skaamheid, skuldgevoelens, lae selfwaarde, asook 'n eksterne lokus van kontrole (Cheek & Busch 1981; Diamant & Windholz 1981; Ferns 1991; Hojat 1982; Janse van Rensburg 1991; Taylor *et al* 1994). Omdat slagoffers van eensaamheid minder selfvertroue as andere toon, voel hulle minder vry om openlik hul gevoelens uit te druk (Hansson & Jones 1981). Volgens Hojat (1982) en Peplau

en Perlman (1982) voel hierdie persone dikwels waardeloos en ontevrede met hulleself. Rubenstein en Shaver (1982) rapporteer hoër vlakke van irritasie by eensame mans en vroue. Eensame mense is ook geneig om ander mense negatief te evalueer (Jones, Sansone & Helm 1983). 'n Ander tipiese eienskap wat deur Cutrona (1982), Diamant en Windholz (1981) en Moore (1972) identifiseer is, is onderdanigheid.

Uit die bogenoemde is dit duidelik dat eensaamheid 'n komplekse fenomeen is, teen wie niemand immuun is nie (Rokach & Brock 1997; Scholtz 1995; Taylor *et al* 1994). As gevolg hiervan ervaar miljoene mense die destruktiewe en verwoestende gevolge van 'n eensame lewe. Sommige is ver-swak en gedemoraliseer. Hulle het hulle lus en geesdrif vir die lewe verloor, terwyl die kwaliteit van hul lewens negatief geaffekteer is (Ferns 1991; Janse van Rensburg 1991).

Omdat eensaamheid as 'n multidimensionele verskynsel wat alle fasette van die mens se interpersoonlike, sosiale, kulturele en psigologiese funksionering beïnvloed, beskou word, volg logies dat verskillende persone moontlik verskillende tipes eensaamheid sal ervaar (McWhirter 1990; Sadler 1978; Young 1982). Die volgende is sommige van die tipes wat reeds deur navorsers oor die afgelope paar dekades identifiseer is:

- Primêre (eksistensiële) en sekondêre eensaamheid

Volgens Von Witzleben (1958) moet onderskeid tussen primêre en sekondêre eensaamheid getref word. Hiervolgens is die eersgenoemde die gevolg van die mens se bewuswording van sy of haar alleenheid in die wêreld, terwyl laasgenoemde deur die verlies aan 'n sosiale voorwerp of verhouding veroorsaak word.

- Sosiale eensaamheid

Booth (1983) en Weiss (1973) is van mening dat sosiale eensaamheid te doen het met tekortkominge in sosiale verhoudings wat deur die eensame persoon beleef word. Dit sluit die afwesigheid van 'n betekenisvolle interpersoonlike of sosiale netwerk van vriende in, maar behels ook die subjektiewe evaluering van bestaande verhoudings wat in een of ander belangrike opsig, of kwantitatief of kwalitatief, onvoldoende is (Peplau & Perlman 1982).

- Emosionele eensaamheid

Nes sosiale eensaamheid vorm emosionele eensaamheid die belangrikste en bekendste tipes wat met die aard van sosiale tekortkominge verband hou. Volgens Weiss (1973) word emosionele eensaamheid deur die afwesigheid van 'n intieme emosionele band tussen twee persone veroorsaak.

- Kommunikatiewe eensaamheid

Volgens McGraw (1992) is defektiewe kommunikasievaardighede vir baie eensaamheid verantwoordelik. Eensame mense het dikwels 'n gebrek aan selfwaarde, onvoldoende selfhandhawing en neem nie graag risiko's nie. Verder is hulle skaam, is baie dikwels gefokus op die self en maak ook onvanpaste selfonthullings, aldus McGraw (1992).

- Religieuse eensaamheid

Volgens Sobosan (1978) voel mense wat religieus eensaam is asof hulle van mens en God verlate is. Dis asof hoë mure hulle van ander mense, plekke, dinge en gebeure skei. Hulle ervaar ook gevoelens van onvervuldheid, verwerping, onsekerheid, agterdog en vrees. Dis of die lewe geen sin of betekenis vir hulle het nie.

- Intrapersoonlike eensaamheid

Volgens Gaev (1976) moet bogenoemde eensaamheid gewyt word aan die skeiding tussen 'n persoon en sy/haar interne of ware self. Sadler (1978) beskou dit as 'n dimensie van eensaamheid wat in wese op selfverwydering of -vervreemding neerkom.

Argyle (1992) is van die opinie dat geloof, net soos gesondheid, geluk, verhoudings en werk, 'n ander sfeer van die mens se nastrewing van vervulling behels. Om geloof egter te definieer, is 'n problematiese saak, omdat geen universele definisie die multidimensionaliteit van alle religieë, kultusse en sektes kan reflekteer nie (McConnel 1995; Wulff 1991). Dit is net so moeilik om geloof in Jesus Christus of die Christelike geloof in 'n enkele definisie te verenig, omdat meer as 23 000 Christelike denominasies, met elk 'n eie geloofsbelydenis, wêreldwyd aangetref word (Johnstone 1993). 'n Onderzoek wat in 1990 in Suid-Afrika uitgevoer is, het meer as 185 verskillende Christelike denominasies identifiseer, uitsluitend die 4 017 ander religieuse groepe, soos die Jehowa Getuies, die Nuwe/Ou Apostels, Sioniste, ensovoorts. Hoewel hierdie groepe die naam van Jesus bely, word hulle nie as deel van die ortodokse evangeliese Christendom beskou nie (Johnstone 1993). Sedert die vroegste tye is die Christendom van binne en buite deur dwaalleringe en kultusse geopenetreer (MacArthur 1992; McConnel 1995).

Heyns (1988) is van mening dat indien geloof die respons van 'n mens op die werk van God is, dan beteken dit ware kennis van God. Calvyn (1953) beklemtoon ook die feit dat geloof 'n oortuiging van God se genade is wat aan iemand deur Jesus Christus geskenk word. Maar geloof is ook 'n menslike handeling (Heyns 1988). Volgens laasgenoemde word dit wat deur die Heilige Gees aan iemand gegee word, geloof op daardie oomblik

wanneer die persoon deur die Gees in staat gestel word om dit te aanvaar. Dit is hoekom, volgens Feenstra (1961), 'n geloofshandeling nie 'n impulsiewe handeling is wat in 'n verbygaande oomblik van emosionele opwindning uitgevoer word nie. Dit is 'n Geesgeïnspireerde handeling wat deur volharding en permanensie gekenmerk word.

Stone (1967) noem drie hoofredes hoekom geloof en geloofsekerheid noodsaaklik is: eerstens is geloof 'n praktiese noodsaaklikheid, omdat dit 'n noodsaaklike deel van die menslike wese is. Tweedens is dit ook in 'n psilogiese sin noodsaaklik, omdat dit sekuriteit voorsien. Derdens maak die Westerse beskawing geloofsekerheid noodsaaklik, omdat dit stabiliteit in 'n vinnig veranderende wêreld voorsien. König (1975) beskou sekuriteit as 'n basiese behoefte, en tog vind die meeste mense slegs gedeeltelike bevrediging van hierdie behoefte.

Wat die verhouding tussen die Christelike geloof en eensaamheid betref, is sommige teoloë en filosowe daarvan oortuig dat hierdie fenomene met mekaar verband hou. Die Amerikaanse teoloog John MacArthur (1995) sê dat die moderne mens deur 'n vyandige en vinnig disintegrerende wêreld gekonfronteer word. Die bewyse vir 'n sekulêre samelewing sonder enige eerbied of ontsag vir God is onmiskenbaar. Armoede, misdaad, alkohol- en dwelmmisbruik, seksuele degenerasie, seksueel oordraagbare siektes, politieke en sosiale chaos, asook eensaamheid, word wêreldwye fenomene. Volgens MacArthur (1995), Couwenberg (1959) en Graham (1993) hou hierdie fenomene duidelike verband met die mensdom se gebrek aan geloof en 'n onvermoë om ware liefde te betoon; gevolglik word mense eensamer en eensamer. Hoe meer mense vereensaam, hoe meer intens word hul behoefte aan geloof en liefde. Duvenhage (1975) voeg by dat eensaamheid 'n verrykende en omvattende konsep is, met 'n gebrek aan inhoud, diepte en betekenis in die lewe. Hy vervolg:

Langs die paaie van eensaamheid ontmoet mense nie werklik nie.
Hulle vryf skouers met mekaar sonder om regtig te kommunikeer.
Hulle het alles met mekaar te doen, en tog het hulle niks met mekaar te doen nie. Hulle leef saam, werk saam, speel saam, slaap saam
en tog is daar geen werklike kommunikasie nie (deur die navorser
vertaal, Duvenhage 1975:2).

In aansluiting by die voorgenoemde is Sobosan (1978) ook van mening dat eensaamheid 'n religieuse basis het en as die mees folterende emosionele toestand wat 'n individu kan ervaar, beskou moet word. Hiervolgens voel mense wat eensaam is asof hulle deur hoë mure van hul omgewing, mense, plekke, dinge en gebeurtenisse geskei word. Hulle voel ook onvervuld, ongeliefd, onseker van hulself en is vol van agterdog en vrees. MacArthur

(1995) is van mening dat die Christen se hemelse Vader oor voldoende krag beskik om al die pyn wat deur eensaamheid veroorsaak word, te verdryf, selfs vir diegene wat verwerp of verlate voel van familie, vriende of ander Christene.

Duvenage (1975) beklemtoon ook die feit dat eensaamheid nie net horisontaal verklaar kan word nie. Eensaamheid het volgens hom, onder andere met ontoereikende interpersoonlike verhoudings, sowel as onbevredigde behoeftes te doen. Maar vir hom lê die diepste probleem van eensame mense by die deurbreking van die vertikale verhouding tussen God en mens. Dit stem ooreen met Couwenberg (1959) se siening, naamlik dat die diepste wortel van die probleem vir eensaamheid by religieuse ontworteling gesoek moet word. Hy sê die mens het vervreemd van die rede vir sy bestaan, naamlik God, geword. Sonder God is eensaamheid onafwendbaar. Navorsers soos Gaev (1976), Moberg en Brusek (1978), Paloutzian en Ellison (1982) en Zimbardo (1979) stem ook saam dat 'n persoon se geloof en geloofservaring 'n sterk invloed op die persoon se welsyn uitoefen en direk met eensaamheid verband hou. Volgens Moberg en Brusek (1978) het spirituele gesondheid twee dimensies, naamlik 'n vertikale dimensie, wat die mens se verhouding met God behels. Dan is daar die horisontale dimensie, wat met iemand se persepsie van die doel en bevrediging met die lewe, onafhanklik van religieuse verwysings, te make het. Navorsing deur Allport en Ross (1967) en Le Roux (1998; 2000) het aangetoon dat persone wat hoë tellings vir hul persoonlike verhouding met God behaal het, minder eensaam as die ander met lae tellings gevoel het. Die resultate deur Allport en Ross (1967) het ook aangetoon dat ongelowiges meer geneig was om 'n gebrek aan morele ondersteuning te ervaar en derhalwe meer eensaam was.

Uit bogenoemde bespreking is dit duidelik dat geloof 'n belangrike veranderlike by ondersoek na eensaamheid behoort te wees. Dit blyk ook verder dat ouderdom by navorsing van hierdie aard verreken moet word, aangesien dit blyk dat dit veral jongmense is wat die ergste deur hierdie verskynsel geraak word. Die hoofdoel van die ondersoek is dus om die verband tussen eensaamheid en die Christelike geloof tydens laat-adolessensie te ondersoek.

2. METODE

Teen die agtergrond van die bogenoemde bespreking en doelwitte wat gestel is, het die navorser die volgende hipoteses vir die ondersoek geformuleer:

- Daar bestaan 'n verband tussen die Christelike geloof en eensaamheid.

Die navorser postuleer verder dat elkeen van die verskillende tipes van eensaamheid soos deur die HLE gemeet, naamlik sosiale, emosionele, kommunikatiewe, religieuse en intrapersoonlike, 'n verband met die Christelike geloof het.

- Die navorsingsgroep

Die groep het bestaan uit 154 eerstejaarstudente van die Universiteit van die Oranje-Vrystaat wat in die Fakulteit Geesteswetenskappe geregistreer is. Hierdie fakulteit is die grootste op die kampus en bestaan uit 25 verskillende departemente. Die vraelys is tydens klasgeleenthede aan die studente uitgedeel en dit het hulle vrygestaan om aan die ondersoek deel te neem of nie. Van die groep wat tot deelname ingestem het, was 32 mans en 122 vroue, met 'n gemiddelde ouderdom van 19 jaar.

- Meetinstrumente

Elke proefpersoon is van die volgende vraelys voorsien:

- Die Hersiene Le Roux-Eensaamheidsvraelys (HLE)²

Hierdie meetinstrument is ontwerp om verskillende tipes eensaamheid mee te meet en is geskoei op die oorspronklike Le Roux-Eensaamheidsvraelys (1992). Laasgenoemde vraelys is reeds in verskeie ondersoeke gebruik en daarin volledig bespreek (Le Roux 1992; Le Roux 1998; Le Roux 2000 en Scholtz 1995). Dit beskik oor 30 items en is gebalanseerd, met 15 positief-bewoorde en 15 negatief-bewoorde items. Die negatiewe items is met waardes wat wissel van 4 tot 1 in die responskategorieë gemerk, terwyl die positiewe items van 1 tot 4 gekwantifiseer is. Die hoogste telling wat op die vraelys behaal kan word, is 120 en die laagste 30 punte. Met die interpretasie sou hierdie waardes beteken dat 'n proefpersoon met 'n lae telling as nie-eensaam beskryf kan word, terwyl persone wie se tellings hoog is, wel eensaamheid ervaar. Voorbeelde van items in die vraelys is die volgende: "Ek het in 'n liefdevolle ouerhuis groot geword" (item 2); "Ek voel vergete" (item 19); "My vriende maak my gelukkig" (item 24) en "Niemand kan my help nie" (item 28).

Wat die HLE betref, is daar ook van 30 items gebruik gemaak wat in vyf subskale onderverdeel is. Elke subskaal bestaan dus uit ses items wat formuleer is om vyf verskillende tipes van eensaamheid mee te meet. Hierdie tipes is deur die navorser geselekteer na 'n deeglike literatuurondersoek waarin vasgestel is dat die meeste mense wat eensaamheid ervaar, waarskynlik binne een van hierdie kategorieë ressorteer. Die vyf kategorieë is ook in

2 Sien Bylae A.

die literatuuroorsig hierbo bespreek, en is as volg: emosionele, sosiale, kommunikatiewe, religieuse en intrapersoonlike eensaamheid. Elke subskaal bevat drie positiefbewoorde en drie negatiefbewoorde stellings. Op hierdie wyse voldoen dit aan een van die belangrike vereistes vir 'n goeie meetinstrument, naamlik dat dit gebalanseerd sal wees. Die HLE is dus wat die subskale, sowel as die geheel, betref gebalanseerd. Die maksimum telling wat per subskaal behaal kan word, is 24 en die minimum 4. Indien iemand se telling laag is, is die persoon nie tot 'n sekere tipe eensaamheid geneig nie, maar indien die telling hoog is, ervaar so 'n persoon waarskynlik 'n sekere tipe eensaamheid.

Die betroubaarheid van hierdie meetinstrument is ook deur die navorser met behulp van Cronbach se alfa-koëffisiënt bereken, terwyl daar tans ook ondersoek na die geldigheid van die skaal ingestel word.

- Die Le Roux Christelike Geloofsvraelys (LRCG)³

In vorige ondersoeke het Le Roux (1998; 2000) die Herder-skaal (Basset *et al* 1981) gebruik om proefpersone se geloof in Jesus Christus mee te meet. Laasgenoemde toets is in twee subskale verdeel, naamlik die Christelike geloofskenniskomponent en tweedens die Christelike wandelkomponent, wat elke proefpersoon se praktiese uitlewing van sy/haar geloof toets. Die gesamentlike telling van hierdie twee subskale gee dan 'n aanduiding van die persoon se geloofsterkte. Goeie resultate is met hierdie meetinstrument behaal (Raubenheimer 1998; Le Roux 1998; 2000). Nietemin het dit egter 'n paar tekortkominge wat die navorser gemotiveerd laat voel het om 'n eendimensionele meetinstrument vir die meting van die Christelike geloof op te stel. Die tekortkominge is die volgende:

- Die skaal beskik slegs oor twee responskategorieë, naamlik “waar” en “onwaar”, wat geen ruimte vir graadverskille laat nie. Hierdie aspek is by die LRCG aangespreek deurdat vier responsmoontlikhede ingebou is.
- Al die stellings is slegs in 'n positiewe rigting geformuleer, wat die instemmingseffek bevorder. Die LRCG is 'n gebalanseerde meetinstrument, met 'n gelyke hoeveelheid positiewe en negatiewe items om hierdie probleem aan te spreek.

Soos in Bylae B opgemerk sal word, bestaan die LRCG ook uit 30 items. Elke stelling is daarop gemik om 'n persoon 'n keuse tussen een van vier responskategorieë te laat maak. Die kategorieë is: beslis waar, waar, nie

3 Sien Bylae B.

waar nie en beslis nie waar nie. Die items is ook so bewoord dat 15 'n positiewe en 15 'n negatiewe strekking het. Die positiewe items se responskategorieë bevat syfers van vier tot een vir kwantifiseringsdoeleindes, terwyl die negatiewe items se syferwaardes omgekeerd is en van een tot vier gemerk is. Dit het die implikasie dat wanneer die 30 waardes vir elke proefpersoon se rutelling gesommeer word, 'n hoë telling sou beteken dat die persoon se geloof in Jesus Christus baie sterk is. Omgekeerd beteken dit dat proefpersone met lae tellings se geloof nie so sterk is nie. Die hoogste telling wat op die skaal verkry kan word, is 120 en die laagste 30.

Die LRCG se 30 items is op die geopenbaarde Woord van God, naamlik die Bybel, wat die uitgangspunt vir elke geloofswaarheid is, gebaseer. Die items is verkry uit die leerboek vir katekisasie, *Glo en Bely*, wat deur die belydenisklasse gebruik en deurgewerk word voordat openbare belydenis van geloof afgelê word. Die boek is deur die Algemene Jeugkommissie in opdrag van die Algemene Sinode van die Nederduitse Gereformeerde Kerk (NGK) in Suid-Afrika opgestel en uitgegee. Die NGK beskou hierdie werk as 'n gesagsbron en klein goudmyn, waarin gelowiges kan delf om antwoorde op geestelike vrae te verkry (Barnard *et al* 1982).

- Statistiese tegnieke

Ten einde die onderskeie hipoteses soos hierbo gestel, te toets, is die getoetsingsmetode met behulp van Pearson se Produkmomentkorrelasie verwerk. Die beduidendheidsvlak is op 0,01 gestel.

3. RESULTATE

Die betroubaarheid van die twee meetinstrumente wat in die studie gebruik is, is, soos hierbo genoem, deur die navorser ondersoek en die alpha-koëffisiënte vir die totale telling van die HLE is op 0,8932 bereken. Die onderskeie subskale van die HLE se alpha-koëffisiënte is op die volgende vasgestel: Vir subskaal A is dit 0,6658; vir B 0,7538; C 0,7502; D 0,7224 en E 0,8061, met die totale telling soos hierbo genoem 0,8932. Hoewel die koëffisiënte vir die subskale laer as die van die totale telling is, weens die min items in elke skaal, vergelyk dit nogtans uitstekend met die bevindings van vorige studies, soos reeds bespreek is.

Wat die betroubaarheid van die LRCG betref, is 'n gestandaardiseerde alfakoëffisiënt van 0,9179 met die skaal behaal. Basset *et al* (1981) het in hul studie met 36 studente 'n alfakoëffisiënt van 0,86 met die Herder-skaal behaal, terwyl Le Roux (1998; 2000) in haar studies met 100 derdejaarstudente en 1000 kerkklidmate in Bloemfontein alfakoëffisiënte van onderskeidelik 0,90 en 0,91 met laasgenoemde skaal behaal het.

In Tabel 1 word die gemiddeldes en standaardafwykings van die ondersoekgroep se eensaamheids- en Christelike geloofstellings aangetref:

Tabel 1: Gemiddeldes en standaardafwykings vir al die veranderlikes.

	\bar{X}	S
• Eensaamheid		
Subskaal A	11,753	2,790
B	8,312	3,033
C	11,935	3,454
D	8,838	2,509
E	10,130	3,176
Totaaltelling	50,968	11,230
• Christelike geloof	110,643	10,106

Tabel 2 bevat die berekende korrelasiekoëffisiënte tussen die vyf subskale asook die totaalstelling vir eensaamheid en die Christelike geloof.

Tabel 2: Korrelasiekoëffisiënte tussen eensaamheid en die Christelike geloof.

Eensaamheid						
	A	B	C	D	E	TOTAAL
	(Sosiale)	(Emosionele)	(Kommunikatiewe)	(Religieuse)	(Intrapersoonlike)	
Geloof	-0,2315**	-0,2874**	-0,2469**	-0,4712**	0,2628	-0,3907**
P	0,004	0,000	0,002	0,000	0,001	0,000

** $p \leq 0,01$

In die eerste plek val dit uit die tabel op dat al ses die korrelasiekoëffisiënte negatief en hoogs beduidend is. Dit is verder ook duidelik dat Subskaal D (religieuse eensaamheid) die sterkste verband met eensaamheid toon met 'n korrelasiekoëffisiënt van $-0,4712$. Vervolgens toon die totale geloofstelling die tweede hoogste verband met eensaamheid en is die verkreë waarde $-0,3907$. In die derde plek is emosionele eensaamheid (Subskaal B) 'n verdere veranderlike wat sterk omgekeerd met 'n persoon se geloof korreleer. Hoewel die ander subskale, naamlik A (sosiale eensaamheid), B (emosionele eensaamheid) en E (intrapersoonlike eensaamheid), se korrelasiekoëffisiënte nie so sterk is nie, is hulle nogtans hoogs beduidend (1%-peil) en lewer dit interessante en insiggewende resultate vir toekomstige navorsing op.

4. BESPREGING

Hierdie studie toon in die eerste plek dat die Christelike geloof 'n baie belangrike veranderlike by die bestudering van emosionele toestande, soos eensaamheid, is. 'n Hoogs beduidende omgekeerde verband is tussen eensaamheid en die Christelike geloof gevind. Dit kan beteken dat die graad van eensaamheid wat deur die laat adolessente ervaar word, negatief op hul geloof in Jesus Christus reflekteer. Hoe swakker hul geloof is, hoe meer eensaam is hulle en omgekeerd. Die hoofnavorsingshipotese wat vir hierdie ondersoek gestel is, word dus deur hierdie resultaat ondersteun. Die bevinding is in ooreenstemming met die studie van Allport en Ross (1967) wat bevind het dat individue wat hoë tellings met betrekking tot 'n persoonlike verhouding met God behaal het, laag ten opsigte van eensaamheid presteer het. Le Roux (1998; 2000) het ook in twee ondersoeke op proefpersone in verskillende ouderdomsfases soortgelyke resultate behaal. Die resultaat stem ook ooreen met die standpunte van baie outeurs (Couwenberg 1959; Duvenhage 1975; Gaev 1976; Moberg & Brusek 1978; Paloutzian & Ellison 1982; Zimbardo 1979). Hulle is van mening dat eensaamheid 'n religieuse basis het en nie net op horisontale vlak verklaar kan word nie. Alhoewel eensame mense psigiese pyn as gevolg van swak interpersoonlike verhoudings ervaar en hoewel sommige van hul behoeftes nie bevredig word nie, is die diepste bron van hul eensaamheid gesetel in die deurbreking van hul vertikale verhouding met God deur geloof in Jesus Christus. Hulle is geskei van God, heeltemal ontwortel en geniet derhalwe nie ware religieuse gemeenskap met Hom nie en kan ook nie Sy liefde en persoonlike genade deur Jesus Christus ervaar nie. Gevolglik beleef hulle eensaamheid en verlatenheid, asook gevoelens van leegheid en oppervlakkigheid in 'n vyandige wêreld. Hulle lewens het ook 'n gebrek aan inhoud, diepte, sin en betekenis.

Die resultate toon verder dat al die subhipoteses wat vir die ondersoek gestel is, ook aanvaar kan word. Dit beteken dat elk van die verskillende tipes van eensaamheid wat deur die HLE gemeet is, naamlik sosiale, emosionele, kommunikatiewe, religieuse en intrapersoonlike eensaamheid, ook omgekeerd met die Christelike geloof verband hou. By nadere ondersoek blyk dit eerstens dat hoe meer sosiaal-eensaam laat adolessente voel, hoe swakker hul geloof in Jesus Christus as Verlosser kan wees en omgekeerd. Dit wil dus voorkom asof slagoffers van sosiale eensaamheid, wat die afwesigheid van 'n betekenisvolle of netwerk van vriende insluit, maar ook die subjektiewe evaluering dat bestaande verhoudings onvoldoende is (Booth 1983; Peplau & Perlman 1982; Weiss 1973) behels, se Christelike geloof nie so sterk is as diene wat se verhoudings kwantitatief en kwalitatief bevredigend is nie. Hierdie is 'n unieke bevinding. Hoewel sowel hierdie as vorige ondersoeke 'n omgekeerde verband tussen eensaamheid en die Christelike geloof blootgelê het, is hierdie studie die eerste waarin ondersoek na

spesifieke tipes van eensaamheid wat moontlik met geloof verband kan hou, gedoen is.

Die Christelike geloof toon tweedens ook 'n hoogs beduidende omgekeerde verband met emosionele eensaamheid. Laasgenoemde word veral deur die afwesigheid van of verlies aan 'n intieme verbondenheidsfiguur gekenmerk (Weiss 1973). Daar bestaan dus die moontlikheid dat laat adolessente wat emosioneel eensaam voel, se geloof in Jesus as Verlosser ook nie so sterk is as diegene wat nie emosioneel eensaam is nie. Hierdie is ook 'n unieke bevinding, wat verder ondersoek behoort te word.

Soortgelyke bevindings is in die derde plek ten opsigte van kommunikatiewe eensaamheid gevind. Soos in die literatuur aangetoon is, is defektiewe kommunikasievaardighede wat dikwels met 'n gebrek aan selfwaarde, onvoldoende selfhandhawing, skaamheid en onvanpaste selfonthullings te make het (McGraw 1992) vir baie eensaamheid verantwoordelik. Die hoogs beduidende omgekeerde verband wat hierdie kategorie met die Christelike geloof toon, suggereer dat hierdie groep van laat adolessente moontlik ook 'n gebrek aan geloofsvertroue in Jesus as Verlosser het. Indien hulle 'n innige en persoonlike verhouding met Hom sou hê, bestaan daar 'n groot moontlikheid dat hulle dalk glad nie eensaam sal voel nie.

Soos verwag is, toon religieuse eensaamheid die sterkste omgekeerde verband met die Christelike geloof. Persone binne hierdie kategorie voel volgens Sobosan (1978) asof hulle van mens en God verlate is. Hulle ervaar ook gevoelens van verwerping, onvervuldheid, onsekerheid en is vol van agterdog en vrees. Die lewe het ook vir hulle min sin en betekenis. Die hoogs beduidende omgekeerde verband wat dit met die Christelike geloof toon, kan dus beteken dat hulle nog nie met God versoen is nie en derhalwe heeltemal uit kontak met Hom as die sin van hul bestaan is. Alleen in Hom kan hulle tot volle selfverwesenliking groei en kan hulle uitkom by die doel waarvoor hulle geskep is.

In die laaste instansie kan die subhipotese wat ten opsigte van 'n omgekeerde verband tussen die Christelike geloof en intrapersoonlike eensaamheid gestel is, ook aanvaar word. Laat adolessente wat 'n skeiding tussen sy/haar interne of ware self ervaar (Gaev 1976) of soos Sadler (1978) dit stel, selfverwyderd of -vervreemd is, beleef moontlik intrapersoonlike eensaamheid. Volgens die resultate van hierdie studie is die kans beslis goed dat hierdie groep se geloof in Jesus Christus ook nie so sterk is as diegene wat nie uit voeling met hulleself is nie.

5. GEVOLGTREKKING

Tot op hede is die Christelike geloof deur sielkundige navorsers en praktisyne by die studie van emosionele toestande, soos eensaamheid, heeltemal onderskat en gevolglik feitlik heeltemal geïgnoreer. Ons sal uit die vlak poele van ondersoek na die diep water moet beweeg, ten einde die diepste vlakke van menswees, naamlik die emosionele en spirituele, ten volle te kan verstaan. MacArthur (1991) en McGraw (1992) sê in hierdie verband dat die mens vir verhoudings geskep is — eerstens met God en tweedens met sy medemens. Indien die belangrikste van alle verhoudings, naamlik geloof in God deur Jesus Christus, faal, is eensaamheid onafwendbaar, met emosionele trauma waarvan die dieptes onbekend is.

Sielkundiges het baie om in te haal as gevolg van bogenoemde. Volgens die resultate van hierdie en vorige studies kan die Christelike geloof nie langer as belangrike veranderlike by die bestudering van emosionele gedrag, soos eensaamheid, geïgnoreer word nie. Van ons jongmense beleef ook die pynlike en verwoestende gevolge van eensaamheid, omdat hulle uit harmonie met God is en gebrek het aan 'n liefdevolle en intieme verhouding met Hom deur geloof in Jesus as Verlosser. Volgens Baxter (in Thomas 1977) wag honderde ernstige fisiese en psigiese siektes op diegene wat uit fokus met God is, waarvan oorvol tronke, hospitale en psigiatriese inrigtings die duidelike bewys is.

BIBLIOGRAFIE

ALLPORT G W & ROSS J M

1967. Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology* 5, 432-443.

ANDERSSON L

1993. Loneliness and its relationship with misery. *Psychological Reports* 73, 584-586.

ARGYLE M

1992. *The social psychology of everyday life*. London: Routledge.

BARNARD A C

1982. *Glo en bely*. NG Sendingpers: Bloemfontein.

- BARRETTA D, DANTZLER D & KAYSON W
1995. Factors related to loneliness. *Psychological Reports* 76, 827-830.
- BASSETT R L, SADLER R D, KOBISCHEN E E, SKIFF D M, MERRILL I J, ATWATER B J & LIVERMORE P W
1981. The shepherd scale: separating the sheep from the goats. *Journal of Psychology and Theology* 9, 335-351.
- BERG S MELLSTRÖM, D PERSSON G & SVANBERG A
1981. Loneliness in the Swedish aged. *Journal of Gerontology* 36, 342-349.
- BOOTH R
1983. Towards an understanding of loneliness. *Social Work* 2, 116-119.
- BRYSON H T
1982. *Increasing the joy*. Tennessee: Broadman Press.
- CALVIN J
1953. *Institutes of the Christian religion*. London: James Clarke.
- CHEEK J M & BUSCH C M
1981. The influence of shyness on loneliness in a new situation. *Personality and Social Psychology Bulletin* 7(4), 572-577.
- CLAY R
1996. Psychologists' faith in religion begins to grow. *APA Monitor* 27, 1.
- COUWENBERG S W
1959. *Die vereenzaming van de moderne mens*. Gravenhage: N V Uitgeversmaatschappij Pax.
- CRUZ N
1983. *Lonely, but never alone*. Goodwood: Lux Verbi.
- CUTRONA C E
1982. Transition to college: Loneliness and the process of social adjustment. In L A Peplau & D Perlman (eds), *Loneliness: a sourcebook of theory, research, and therapy*, 291-309. New York: Wiley.
- DE BEER E
1992. Eensaamheid en intimiteit by getroude studente in vroeë volwasseneid. Ongepubliseerde magisterverhandeling, Universiteit van die Oranje-Vrystaat, Bloemfontein.
- DIAMANT L & WINDHOLZ G
1981. Loneliness in college students: some theoretical, empirical, and therapeutic considerations. *Journal of College Student Personnel* 11, 515-522.
- DUVENAGE S C W
1975. *Die vereensaming of vervreemding van die moderne mens*. Potchefstroom: Institute for the enhancement of Calvinism.

- FEENSTRA J G
1961. *De zekerheid des geloofs*. Kampen: J H Kok.
- FERGUSON S
1987. *A heart for God*. Carlisle: The Banner of Truth.
- FERNS I
1991. Determinante van vereensaming tydens vroeë volwassenheid. *South-African Journal of Psychology* 21(1), 54-60.
- GAEV D M
1976. *The psychology of loneliness*. Chicago: Adams.
- GERSTEIN L H & TESSER A
1987. Antecedents and responses associated with loneliness. *Journal of Social and Personal Relationships* 4, 329-363.
- GOLDSWORTHY G
1984. *The lamb and the lion*. Nashville: Nelson Publishers.
- GRAHAM B
1993. *Noodberig*. Cape Town: Struik Christelike Boeke Bpk.
- GROENEWALD L
1998. 'n Kruiskulturele ondersoek na die verband tussen eensaamheid en sosiale gedrag. Ongepubliseerde magisterverhandeling. Bloemfontein: UOVS.
- HANSSON R O & JONES W H
1981. Loneliness, cooperation and conformity among American undergraduates. *The Journal of Social Psychology* 115, 103-108.
- HEYNS J A
1988. *Dogmatiek*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- HOJAT M
1982. Loneliness as a function of selected personality variables. *Journal of Clinical Psychology* 38(1), 137-141.
- JANSE VAN RENSBURG K
1991. Eensaamheid onder tieners in Oos-Londen. Ongepubliseerde magisterverhandeling, Bloemfontein: Universiteit van die Oranje Vrystaat.
- JOHNSTONE P
1993. *Operation world*. Carlisle: OM Publishing.
- JONES W H, SANSONE C & HELM B
1983. Loneliness and interpersonal judgements. *Personality and Social Psychology Bulletin* 9(3), 437-441.
- KASTENBAUM R
1979. *Humans developing. A lifespan perspective*. Boston: Allyn & Bacon.

KÖNIG A

1975. *Hier is ek: gelowig nagedink oor God*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.

LE ROUX A

1992. Loneliness in teenagers: a study of this phenomenon in Bloemfontein. Unpublished manuscript, Bloemfontein.

1998. The relationship between loneliness and the Christian faith. *South African Journal of Psychology* 28(3), 174-181.

2000. *The Christian faith as predictor of loneliness*. (In die pers).

LYNCH J J

1977. *The broken heart. The medical consequences of loneliness*. New York: Basic Books.

MACARTHUR J

1991. *Volkome in Christus*. Kaapstad: Struik Christelike Boeke.

1992. *Charismatic chaos*. Grand Rapids: Zondervan.

1995. *Alone with God*. Illinois: Victor Books.

MCCONNELL D R

1995. *A different gospel* (rev ed). Peabody: Hendrickson.

MCGRAW J G

1992. God and the problem of loneliness. *Religious Studies* 28, 319-346.

MCWHIRTER B T

1990. Factor analysis of the revised UCLA loneliness scale. *Current Psychology: Research & Reviews* 9(1), 56-68.

MEDORA N & WOODWARD J C

1986. Loneliness among adolescent college students at a midwestern university. *Adolescence* 27(82), 391-402.

MOBERG D O & BRUSEK P M

1978. Spiritual well-being: A neglected subject in quality of life research. *Social Indicators Research* 5, 303-323.

MOORE J A

1972. Loneliness: personality, self-discrepancy and demographic variables. *Dissertation Abstracts International* 34(5), 2287B.

ODENDAL A

1985. 'n Persoonlikheidsbeeld van eensame en nie-eensame eerstejaar-universiteitstudente. Ongepubliseerde magisterverhandeling, Randse Afrikaanse Universiteit, Johannesburg.

PALOUTZIAN R F & ELLISON C W

1982. Loneliness, spiritual well-being and the quality of life. In L A Peplau & D Perlman (eds) *Loneliness: a sourcebook of current theory, research and therapy*, 229-237. New York: Wiley.

PARLEE M B

1979, October. The friendship bond. *Psychology Today* 113, 43-54.

PEPLAU L A & PERLMAN D

1982. Perspectives on loneliness. In L A Peplau & D Perlman (Eds). *Loneliness: a sourcebook of current theory, research and therapy*, pp 1-18. New York: Wiley.

RAUBENHEIMER J E

1997. Love styles, Christian faith and religious orientation of a group of students from the UOFS. Unpublished Master's dissertation, University of the Orange Free State, Bloemfontein.

ROKACH A & BROCK H

1997. Loneliness: a multidimensional experience. Paper presented at the Ontario University, Canada.

RUBENSTEIN C M & SHAVER P

1982. The experience of loneliness. In L A Peplau & D Perlman (eds), *Loneliness: a sourcebook of current theory, research and therapy*, pp 206-223. New York: Wiley.

SADLER W A

1978. Dimensions on the problem of loneliness: A phenomenological approach in social psychology. *Journal of Phenomenological Psychology* 1, 157-187.

SCHOLTZ E

1995. Eensaamheid onder Vista-studente in Bloemfontein. Onpubliseerde magisterverhandeling, Universiteit van die Oranje-Vrystaat, Bloemfontein.

SOBOSAN J G

1978. Loneliness and faith. *Journal of Psychology and Theology* 6, 104-109.

STONE H J S

1967. Die problematiek van geloofsekerheid in die godsdiensonderrig van Afrikaanse onderwysstudente. Onpubliseerde magisterverhandeling, Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys, Potchefstroom.

TAYLOR S E PEPLAU L A & SEARS D O

1994. *Social psychology* (8th ed). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

THOMAS I D E

1977. *A Puritan golden treasury*. Edinburgh: Banner of Truth.

VON WITZLEBEN H D

1958. On loneliness. In L A Peplau & D Perlman (eds), *Loneliness: a sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: Wiley.

WEISS R S

1973. *Loneliness: the experience of emotional and social isolation*. London: MIT Press.

1989. Reflections on the present state of loneliness research. In M Hojat & R Crandall (eds), *Loneliness: theory, research and applications*, pp 71-80. London: Sage.

WILLIAMS L M

1987. A concept of loneliness in the elderly. *Journal of the American Geriatrics Society* 26(4), 183-187.

WULFF D M

1991. *Psychology of religion*. New York: John Wiley & Sons.

YOUNG J E

1982. Loneliness, depression and cognitive therapy: Theory and application. In L A Peplau & D Perlman (eds), *Loneliness: a sourcebook of current theory, research and therapy*, pp 379-405. New York: Wiley.

ZIMBARDO P G

1979. *Psychology and life*. Glenview, Ill: Scott, Foresman.

BYLAE A DIE HERSIENE LE ROUX-EENSAAMHEIDSVRAELYS (HLE)					
Instruksies					
* Lees elke stelling sorvuldig deur.					
* Reageer op elkeen van hulle deur die syfer in die toepaslike blokkie te omring.					
* Baie dankie dat u die vraelys voltooi.					
	Beslis waar van my	Waar van my	Nie waar van my nie (Selde)	Beslis nie waar van my nie (Nooit)	Vir kantoor- gebruik
	(Altyd)	(Soms)			
1. Ek hou daarvan om alleen te wees.	4	3	2	1	
2. My vriende maak my gelukkig.	1	2	3	4	
3. Ek het nie baie vriende nie.	4	3	2	1	
4. Mense is rondom my, maar nie met my nie.	4	3	2	1	
5. Daar is mense wat my kan help.	1	2	3	4	
6. Ek voel deel van 'n groep vriende.	1	2	3	4	
7. Ek het in 'n liefdevolle ouerhuis grootgeword.	1	2	3	4	
8. Ek kom uit 'n gebroke huis.	4	3	2	1	
9. Ek het in armoedige omstandighede opgegroei.	4	3	2	1	
10. My ouers het my as kind goed versorg.	1	2	3	4	
11. My ouers was baie by my kleinkinderjare betrokke.	1	2	3	4	
12. Ek het as kind nie 'n goeie verhouding met my ouers gehad nie.	4	3	2	1	
13. Ek voel ongelukkig omdat ek so teruggerokke is.	4	3	2	1	
14. My selfwaarde is positief.	1	2	3	4	
15. Ek is nie depressief nie.	1	2	3	4	
16. Ek is 'n skaam mens.	4	3	2	1	
17. Ek praat nie maklik oor myself met ander nie.	4	3	2	1	
18. Ek kan myself goed tussen ander mense handhaaf.	1	2	3	4	
19. Ek het 'n innige verhouding met God deur Jesus.	1	2	3	4	
20. My diepste behoeftes word deur my geloof bevredig.	1	2	3	4	
21. Ek sien geen sin in my bestaan nie.	4	3	2	1	
22. Ek voel van mens en God verlate.	4	3	2	1	
23. Ek glo dat Jesus my ook liefhet.	1	2	3	4	
24. Ek vrees die toekoms.	4	3	2	1	
25. Ek voel eensaam.	4	3	2	1	
26. Dit voel of niemand van my hou nie.	4	3	2	1	
27. Ek is 'n gelukkige mens.	1	2	3	4	
28. Daar is mense wat my werklik verstaan.	1	2	3	4	
29. Ek hou van die mens wat ek is.	1	2	3	4	
30. Ek voel vergete.	4	3	2	1	

VIR KANTOORGEBRUIK

Rutelling: _____

Skaaltelling: Subskaal A: _____
 B: _____
 C: _____
 D: _____
 E: _____

Totaaltelling: _____

Interpretasie: 120 90 60 30

BYLAE B DIE LE ROUX-CHRISTELIKE GELOOFSVRAELYS (LRCG)					
* Lees elke stelling noukeurig deur.					
* Reageer op elke stelling deur die syfer in die blokkie van u keuse te omring.					
EK GLO...	Beslis waar	Waar	Nie waar nie	Beslis nie waar nie	Vir kantoor- gebruik
1. dat God die Skepper van hemel en aarde is.	4	3	2	1	
2. dat God een Wese, maar drie Persone is naam- lik Vader, Seun en Heilige Gees.	4	3	2	1	
3. dat Christus nie die enigste weg is waarlangs verlore mense gered kan word nie.	1	2	3	4	
4. dat die Bybel die geïnspireerde Woord van God is.	4	3	2	1	
5. nie dat geloof 'n gawe van God is nie.	1	2	3	4	
6. dat die mens in staat is om homself tot 'n ver- hewe wese te ontwikkel.	1	2	3	4	
7. dat die wedergeboorte suiwer genade is.	4	3	2	1	
8. dat bekering die sigbaarwording van die we- dergeboorte wat God in die hart werk, is.	4	3	2	1	
9. dat Christus vir al ons sondes betaal het.	4	3	2	1	
10. dat ek deur God vir Hom afgesonder is.	4	3	2	1	
11. dat ek 'n verbondskind van God is.	4	3	2	1	
12. nie aan die uitverkiesing van sommige mense tot die ewige lewe nie.	1	2	3	4	
13. dat God nie nodig gehad het om enigiemand, vanweë die erfsonde, te red nie.	4	3	2	1	
14. nie dat Jesus die Christus is nie.	1	2	3	4	
15. dat God se wet as maatstaf gebruik kan word om mens se lewe mee te beoordeel.	4	3	2	1	
16. dat God se wet 'n positiewe gedragskode vir die lewe is.	4	3	2	1	
17. dat dit onregverdig is dat die ganse mensdom vir Adam en Eva se sondes moet boet.	1	2	3	4	
18. nie dat die verlore mens voor God tot niks in staat is nie.	1	2	3	4	
19. dat die mens self sy skuld voor God kan betaal.	1	2	3	4	
20. dat as ek 'n goeie lewe lei, ek in die hemel sal kom.	1	2	3	4	
21. dat Jesus nie die enigste Middelaar tot God is nie.	1	2	3	4	
22. dat alle mense salig sal word.	1	2	3	4	
23. nie dat daar lewe na die dood is nie.	1	2	3	4	
24. as Christus nie opgestaan het uit die dood nie, daar vandag geen Christene, kerke of 'n Bybel sou gewees het nie.	4	3	2	1	
25. dat Jesus weer sal kom om Sy kinders te kom haal.	4	3	2	1	
26. dat die Heilige Gees 'n krag en nie 'n Persoon is nie.	1	2	3	4	
27. dat die Heilige Gees my vir die hemelse lewe voorberei.	4	3	2	1	
28. dat spreek in tale noodsaaklik vir my gods- diensbeoefening is.	1	2	3	4	
29. dat die hoofdoel van die kerk is om gelowiges en ongelowiges van mekaar te skei.	1	2	3	4	
30. dat ek die ewige lewe het.	4	3	2	1	

Geslag: Manlik Vroulik

Ouderdom (in jare):

Baie dankie vir u samewerking!

VIR KANTOORGEBRUIK

Rutelling: _____

Skaaltelling: 30 60 90 120